

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ТА ОРГАНАМИ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ON THE DETERMINATION OF PECULIARITIES OF THE INTERACTION OF THE HIGH COUNCIL OF JUSTICE WITH OTHER STATE AUTHORITIES AND BODIES OF JUDICIAL SELF-GOVERNMENT

Клемпарський М.М.

д.ю.н., професор,

*Донецький державний
університет внутрішніх справ*

У статті виділено та окреслено основні особливості взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування. Під взаємодією Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування запропоновано розуміти спільність дій уповноважених суб'єктів, які характеризуються цілеспрямованим, узгодженим за часом, місцем та найголовніше метою та завданнями процес вчинення спільних дій, які, зазвичай, стосуються вирішення питань, віднесених до компетенції Вищої ради правосуддя щодо формування високопрофесійного та добросовісного корпусу суддів, вирішення ряду кадрових та інших питань (звільнення, переведення, розгляд дисциплінарного провадження тощо). Однією з особливостей взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування названо необхідність здійснення такої взаємодії, що є ключовою ланкою для формування дійсно високопрофесійного корпусу суддів, вирішення проблеми кадрового голоду в українських судах. Доведено, що у процесі взаємодії учасники не обмежені у застосуванні засобів, способів та методів вчинення спільних дій, але останні мають здійснюватися у рамках, передбачених законами та нормативно-правовими актами. Визначено, що взаємодія Вищої ради правосуддя з іншими органами та органами суддівського самоврядування характеризується горизонтальними відносинами між суб'єктами. Це означає, що вказані суб'єкти не підпорядковані один одному, а кожен учасник такої взаємодії має власну правоздатність, дієздатність та деліктоздатність, але таких суб'єктів об'єднує єдина мета. Наголошено на тому, що Вища рада правосуддя не зможе самостійно виправити існуючу кризу судоустрою та судочинства, а варто забезпечити тісну взаємодію всіх уповноважених суб'єктів для подальшого європейського розвитку судової системи в цілому, формування високопрофесійного та добросовісного корпусу суддів, здатних професійно та незалежно виконувати свої функції.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, взаємодія, органи суддівського самоврядування, орган державної влади.

The article highlights and outlines the main features of the interaction of the High Council of Justice with other public authorities and judicial self-government bodies. Under the interaction of the High Council of Justice with other public authorities and judicial self-government bodies it is proposed to understand the joint actions of authorized entities, which are characterized by purposeful, agreed on time, place and most importantly the purpose and objectives of the joint action. referred to the competence of the High Council of Justice to form a highly professional and honest corps of judges, resolve a number of personnel and other issues (dismissal, transfer, consideration of disciplinary proceedings, etc.). One of the peculiarities of the High Council of Justice's interaction with other state authorities and judicial self-government bodies is the need for such interaction, which is a key element in forming a truly highly professional body of judges, solving the problem of staff shortage in Ukrainian courts. It is proved that in the process of interaction the participants are not limited in the use of means, methods and techniques of joint action, but the latter should be carried out within the framework provided by laws and regulations. It is determined that the interaction of the High Council of Justice with other bodies and bodies of judicial self-government is characterized by horizontal relations between the subjects. This means that these entities are not subordinate to each other, and each participant in such interaction has its own legal capacity, capacity and tort, but such entities are united by a common goal.

It was stressed that the High Council of Justice will not be able to resolve the current crisis of the judiciary and the judiciary, but should ensure close cooperation of all authorized entities for further European development of the judiciary as a whole. functions.

Key words: High Council of Justice, interaction, bodies of judicial self-government, body of state power.

Однією із найбільш важливих гілок державної влади, яка безпосередньо спрямована на здійснення захисту прав, свобод та законних інтересів кожної особи, беззаперечно, є судова гілка влади. Протягом незалежності України судова влада неодноразово реформувалась, а процес останнього реформування триває й наразі. Багато чого змінилось, що обумовлено європейським напрямком нашої держави, підведенням норм національного законодавства до вимог Європейського Союзу, впровадженням європейських принципів судоустрою та судочинства, приведенням процесуального законодавства до європейсько-правових вимог, створенням ефективного механізму доступу громадян до захисту своїх прав та законних інтересів шляхом реалізації свого права на звернення до суду.

У період проведення судової реформи в Україні було запроваджено новий підхід до здійснення судової влади, форматування судоустрою та судочинства, прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1], внесення ряду змін та доповнень до відповідних процесуальних кодексів України, внесення змін до Конституції України [2] тощо. Але вважаємо, що найголовнішим

досягненням було створення порівняно нового органу державної влади, спрямованого на забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів – Вищої Ради правосуддя [3]. Створення Вищої ради правосуддя відбулося на основі реорганізації Вищої ради юстиції в процесі проведення судової реформи та розцінюється у суспільстві як важливий крок для забезпечення незалежності суду, його автономності, самостійності, неупередженості при прийнятті процесуальних рішень, забезпечення ефективної та своєчасної кадрової політики, функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством тощо.

В той же час, виключно створення Вищої ради правосуддя не здатне вирішити всіх тих питань, які накопичувалися довгими роками та які на сьогодні існують у системі правосуддя. Роботи одного органу замало, а тому для подолання кризи судоустрою та судочинства варто пере-

глянути існуючі підходи до сутності всієї судової системи, а не тільки окреслити перспективні напрямки її удосконалення. Неодмінно варто забезпечити тісну взаємодію всіх уповноважених суб'єктів для подальшого європейського розвитку судової системи в цілому, формування високо-професійного та добросовісного корпусу суддів, здатних професійно виконувати свої функції.

Загалом проблемні питання судової системи є досить досліджуваною темою серед вітчизняних та зарубіжних науковців, а правовий статус Вищої ради правосуддя у різних аспектах досліджували наступні вчені: О. В. Білова, О.А. Боровицький, О. В. Гончаренко, О. М. Іванець, Р. В. Ігонін, С. В. Ківалов, В. М. Колесніченко, О.Ю. Костікіна, С.Р. Лєськів, В.Ф. Погорілко, Д.А. Опаленко О.Г. Турченко та інші. Проте, у питанні удосконалення судової влади подальших наукових пошуків потребує вивчення та узагальнення аспектів взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування, а тому метою вказаної статті є виділення та окреслення основних особливостей взаємодії Вищої ради правосуддя із іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування.

Переходячи до безпосереднього розгляду мети нашого дослідження зазначимо, що при реалізації значної кількості своїх повноважень Вища рада правосуддя у її чи іншій мірі співпрацює з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування: реалізовує спільно визначені напрямки державної політики у сфері забезпечення діяльності судової гілки влади, реалізовує спільні напрацювання щодо удосконалення питання кадрового забезпечення, спільно з іншими органами вирішує питання фінансового, матеріально-технічного та іншого виду забезпечення, притягнення суддів до дисциплінарної чи іншого виду юридичної відповідальності, бере участь у реалізації міжнародного співробітництва у сфері здійснення удосконалення роботи судової системи тощо. Важливого значення у сучасних суспільних відносинах набувають питання удосконалення законодавства щодо утворення та реорганізації структури суддів, перерозподілу бюджетних видатків між суддями тощо. Всі ці та ряд інших питань вирішуються Вищою Радою правосуддя не тільки при детальному вивченні всіх умов та обставин, а й шляхом проведення консультацій з уповноваженими органами, спільним обговоренням причин виникнення проблемних питань, спільним пошуком шляхів оптимального вирішення проблем, що виникли, тобто шляхом активної взаємодії Вищої Ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування.

Загалом під взаємодією Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування ми пропонуємо розуміти спільність дій уповноважених суб'єктів, які характеризуються цілеспрямованим, узгодженим за часом, місцем та найголовніше метою та завданнями процес вчинення спільних дій, які, зазвичай, стосуються вирішення питань, віднесених до компетенції Вищої ради правосуддя щодо формування високопрофесійного та добросовісного корпусу суддів, вирішення ряду кадрових та інших питань (звільнення, переведення, розгляд дисциплінарного провадження тощо).

Аналізуючи норми Конституції України, профільного Закону України «Про вищу раду правосуддя», ряд підзаконних нормативно-правових актів у вказаній сфері, можемо констатувати факт того, що взаємодія Вищої ради правосуддя із іншими органами є недостатньо чіткою та безсистемною. Окрім того, не визначено ні методів, ні форм, ні видів такої взаємодії, не має чіткості в окресленні суб'єктів її здійснення, відсутні чіткі підстави для її здійснення та напрямки, в яких остання реалізовується. Наразі із більшістю органів державної влади питання взаємодії

не є унормованим, що, безумовно, є загрозою для незалежності судової гілки влади, а тому вважаємо за доцільне виділити конкретні особливості взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування з метою більш ефективного та повного дослідження аспектів такої взаємодії між органами.

Однією із перших особливостей взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування варто назвати необхідність здійснення такої взаємодії, що є ключовою ланкою для формування дійсно високопрофесійного корпусу суддів, вирішення проблеми кадрового голоду в українських судах тощо. Вища рада правосуддя яким би сильним та незалежним органом не була б, але одноособово вирішувати питання віднесені до її компетенції не може та й досягти по-справжньому незалежної судової гілки влади самостійно навряд чи вдасться. А тому органи державної влади та органи суддівського самоврядування мають розуміти всю сутність та важливість здійснення спільних дій для забезпечення незалежності судової влади, реалізації ефективної кадрової політики у вказаній сфері, виявленні осіб, які не мають права носити почесне звання суддя чи прокурор. Одним із напрямків взаємодії варто назвати, наприклад, повідомлення про порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності їх посад із діяльністю або статусом, визначеними Конституцією та законами України (справи щодо несумісності), скільки така справа може бути відкрита за заявою будь-якої особи, якій відомі відповідні факти (ч. 2 статті 39 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя») [3]. У вказаних правовідносинах має місце тісна взаємодія громадян, інших фізичних та юридичних осіб з Вищою радою правосуддя щодо виявлення осіб, які перебуваючи на посаді не мають права на зайняття будь-якою іншою діяльністю. В такому випадку і звичайні громадяни, і члени Вищої ради правосуддя розуміють, що завдяки своїм узгодженим спільним діям останні можуть суттєво вплинути на факти виявлення порушення суддями та прокурорами вимог присяги щодо несумісності посад та, в цілому, притягнути їх до юридичної відповідальності за такі неправомірні діяння. Необхідність суб'єктів у здійсненні взаємодії є важливим для формування єдиних та відповідальних суддів, незалежної судової влади. Про важливість та єдність щодо здійснення взаємодії було сказано ще у далекому 2016 році, коли ще функціонувала Вища рада юстиції. Так, на одному із семінарів під назвою «Роль Вищої ради юстиції та спеціалізованих судів у реформі судової системи в Україні» І. Бенедисюк наголосив на тому, що потрібні спільні зусилля, спільна участь усіх: суддів через прийняття ними законних, мотивованих, справедливих рішень, активна діяльність органів у сфері судової влади, органів суддівського самоврядування. Автор зазначив, що не можна позиціонувати окремо із їхніми завданнями Вищу раду юстиції, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, Державну судову адміністрацію України, Національну школу суддів України тощо, вважаючи, що ці органи зроблять все за суддів. Лише коли ми об'єднаємося, коли ми поставимо собі за спільну мету створити дійсно незалежну судову систему, коли ми усі будемо працювати на цей результат, ми його досягнемо [4].

Наступна особливість – взаємодія здійснюється на основі чітко закріплених норм права, які й визначають основні аспекти її здійснення: засади взаємодії, коло суб'єктів взаємодії, їх компетенція та правовий статус, форми та види взаємодії, межі взаємодії між різними державними органами, визначається перелік організаційно-правових засобів взаємодії тощо. Але при взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими державними органами, аспекти такої взаємодії не закріплені у єдиному законі чи нормативно-правовому акті, а, зазвичай, передбачаються

профільними актами для кожного із таких суб'єктів взаємодії. Тобто, спеціальними актами закріплюються повноваження суб'єктів, які тим чи іншим чином у процесі їх реалізації співвідносяться із тими повноваженнями, якими наділена Вища рада правосуддя. Вхід суб'єктів за наданих законами чи нормативно-правовими актами повноваження є недопустимим та карається законом.

Як окрему особливість варто виділити й те, що взаємодія здійснюється із певною метою, яка може бути як чітко визначена на законодавчому рівні, так і впливати із діяльності та повноважень органів, які взаємодіють між собою. У досліджуваних нами правовідносинах щодо взаємодії Вищої ради правосуддя та інших органів державної влади, органів суддівського самоврядування не має прийнятого нормативно-правового акту, який би чітко та неупереджено закріплював мету діяльності таких органів. Але про їх взаємодію, спільність та єдність дій можна говорити на підставі аналізу тих повноважень, якими вони безпосередньо наділені по відношенню до реалізації у державі судової гілки влади та їх спрямуванням на закріплення незалежності судової влади, справедливої роботи суддів, очищення судового корпусу та, як наслідок, оновлення всієї судової гілки влади.

Наступною важливою особливістю є те, що взаємодія характеризується кількісним суб'єктивним складом, тобто взаємодія складається між різними суб'єктами, які формують та реалізують політику у сфері судоустрою та судочинства. Склад таких суб'єктів є досить широким, а тому чітко визначити, передбачити, а тим паче закріпити перелік таких суб'єктів взаємодії є неможливим. В той же час, у процесі взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами влади та органами суддівського самоврядування не можна недооцінювати жодного суб'єкта такої взаємодії, оскільки кожен з них вносить свої корективи у роботу всієї судової гілки влади, прямо чи опосередковано впливає на функціонування як всієї судової системи, так і кожного окремого суду, суддів, прокурора тощо.

Важливою особливістю взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами та органами суддівського самоврядування є те, що взаємодія характеризується горизонтальними відносинами між суб'єктами. Це означає, що вказані суб'єкти не підпорядковані один одному, а кожен учасник такої взаємодії має власну правоздатність, дієздатність та деліктоздатність, але таких суб'єктів об'єднує єдина мета. Як вірно вказує з цього приводу В.П. Лисюченко, взаємодія розглядається як узгоджена за місцем, часом і методами діяльність підрозділів або працівників не зв'язаних між собою прямих підпорядкуванням для реалізації загальної мети і вирішення завдань. Головне значення взаємодії працівників – це забезпечення успішного вирішення своїх конкретних завдань [5, с. 87]. Подібну думку висловлює й С.П. Єфімічев, який наголошує на тому, що взаємодія не може будуватися на співпідпорядкуванні. В її основу має бути покладено незалежність кожного з органів, працюючих з іншими підрозділами, службами та органами" [6, с. 45-46].

Окремою особливістю варто назвати й те, що взаємодія характеризується певними межами взаємодії, які зазвичай окреслюються нормативно-правовими актами та повноваженнями суб'єктів взаємодії. Кожен суб'єкт відповідає за свій напрямок у реалізації спільних завдань у межах своїх повноважень та не може виходити за межі, визначені для нього не тільки нормативно-правовими актами, а й домовленістю з іншими суб'єктами взаємодії.

Інша особливість взаємодії- незалежність суб'єктів, які беруть у ній участь. Це означає, що вплив одного суб'єкта на інший у процесі взаємодії є недопустимим. Кожний з учасників має право на висловлення своєї думки, позиції, окреслення розуміння проблеми та пошук шляхів її вирішення, проте нав'язувати свою думку іншим учасникам не можна. Останні повинні на підставі детального

аналізу ситуації, що складала, на підставі наданих документів, прийняти власне обгрунтоване та повне рішення, про що повідомити інших учасників взаємодії. Зокрема, незалежність суб'єктів чітко простежується у правовідносинах Вищої Ради правосуддя при розгляді дисциплінарної скарги, при вирішенні питання про звільнення судді з посади за особливими обставинами у відповідності до статті 56 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», при наданні згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом тощо.

Як окрему особливість пропонуємо виділити й те, що взаємодія характеризується вчиненням певних спільних дій, реалізації чітко визначених спільних заходів. Тобто взаємодії не притаманні хаотичні дії учасників, а їх спільна робота завжди має чітко окреслену мету та завдання, прагнення до отримання певного результату. Про таку рису взаємодії говорить Г.А. Туманов, який наголошує на тому, що зв'язок елементів і заходів в процесі взаємодії має не випадковий, а детермінований характер, за якого стан і діяльність одного елемента відображаються на стані та в діяльності інших, пов'язаних з ним елементів і системи в цілому [7, с. 98-100]. У взаємовідносинах Вищої ради правосуддя з іншими державними органами та органами суддівського самоврядування можна говорити не тільки про правову та процесуальну взаємодію. Важливе місце відведено організаційній взаємодії, яка представлена проведенням різноманітних семінарів, заходів, практичних заходів, консиліумів тощо, де в цілому й обговорюються впровадження різних перспективних рішень, які дали б змогу інноваційним шляхом вирішити низку проблем у діяльності судової системи України. Саме при таких організаційно-правових формах вирішується найбільше як повсякденних так і процесуальних питань діяльності судової влади, забезпечення її незалежності та самостійності.

Окремою особливістю взаємодії Вищої Ради правосуддя з іншими органами влади та органами суддівського самоврядування варто назвати те, що взаємодія завжди спрямована на отримання певного результату і не має значення, який це є результат: позитивний чи негативним. Головне те, що результат має бути. Безумовно, основною метою такої взаємодії є розвиток судової гілки влади у відповідності до міжнародних та європейських стандартів, забезпечення незалежності судової влади, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів тощо. Але поряд із загальними завданням є й спеціальні: вирішення конкретного кадрового питання, вирішення проблеми конкретного судді, який заявив про вплив на нього чи втручання в його професійну діяльність тощо.

Важливою особливістю варто назвати те, що у процесі взаємодії учасники не обмежені у застосуванні засобів, способів та методів вчинення спільних дій, але останні мають здійснюватися у рамках, передбачених законами та нормативно-правовими актами.

Особливістю взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування слід назвати чисельність напрямків такої взаємодії – взаємодія здійснюється у різноманітних напрямках: кадрових, при порушенні справи про дисциплінарне провадження, при порушенні справи про кримінальне чи інше правопорушення відносно судді, у питаннях здійснення певних організаційних дій щодо вирішення проблем, які стають на шляху реалізації напрямків роботи Вищої ради правосуддя та загрожують незалежності судової влади.

Підводячи підсумок зазначимо про досить вагомому місці взаємодії Вищої ради правосуддя з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування, яка спрямована на удосконалення роботи судової системи та формування високопрофесійного корпусу суддів. З одного боку Вища рада правосуддя демонструє безпрецедентну відкритість, гласність та публічність своєї

роботи, проте, з іншого, – без належної підтримки та взаємодії цього органу з іншими органами державної влади та органами суддівського самоврядування неможливо досягнути єдності у формуванні суддівської спільноти,

створити реальний баланс між взаємовідносинами з суддями, їх відповідальністю перед суспільством за винесені ними рішення, а отже забезпечення незалежності та самостійності судової влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 56. Стор. 9. Стаття 1935.
2. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України* 2010. № 72/1. Спеціальний випуск. Стор. 15. Стаття 2598.
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Стор. 180. Стаття 107.
4. Суддівська спільнота повинна організувати роботу судової влади так, аби її діяльність не викликала суспільних нарікань, Голова ВРЮ. URL : <https://www.facebook.com/highcouncilofjustice/posts/952123704933938/>
5. Лисюченко В.П. Теорія управління органами внутрішніх справ / В. П. Лисюченко, П. В. Ольховик. К. : ПАЛИВОДА А. В., 2004. 127 с.
6. Ефимичев С.П. Вопросы внедрения НОТ в следственную работу / С. П. Ефимичев, Н. И. Порубов. Волгоград, 1976. 63 с.
7. Туманов Г. А. Организация управления в сфере охраны общественного порядка / Г. А. Туманов. М. : Юрид. лит., 1972. 232 с.